

Dorota Horabik, Robert Stańko, Katarzyna Kotowska

OCHRONA PRZYRODY NA GRUNTACH PRYWATNYCH – DOŚWIADCZENIA Z REALIZACJI PROJEKTU OCHRONY TORFOWISK ALKALICZNYCH W POLSCE POŁUDNIOWEJ

Nature protection on private lands - experience from implementation project for the protection of alkaline fens in southern Poland

ABSTRAKT: W artykule zawarto opis doświadczeń i uwarunkowań społecznych towarzyszących projektowi ochrony torfowisk alkalicznych w Polsce w latach 2014-2018 realizowanemu przez organizację pozarządową (Klub Przyrodników) na gruntach o różnej strukturze własności. Opisano główne problemy napotkane podczas prowadzonych uzgodnień z właścicielami prywatnymi w zakresie planowanych działań ochronnych. Wskazano najczęściej wyrażane przez właścicieli torfowisk obawy związane z ochroną przyrody, a także zaprezentowano zróżnicowane formy współpracy pomiędzy organizacją pozarządową a osobami prywatnymi.

SŁOWA KLUCZOWE: czynna ochrona torfowisk alkalicznych, ochrona przyrody na gruntach prywatnych, Natura 2000

ABSTRACT: The article contains a description of experiences and social conditions accompanying the implementation in 2014-2018 of LIFE project concerning alkaline fens conservation in Poland. The project was implemented by a non-governmental organization (Klub Przyrodników) on land with various ownership structure. The main problems encountered during talks with private owners regarding agreements on planned conservation measures are described. The most frequently expressed by land owners concerns related to nature conservation and various forms of cooperation between the non-governmental organization and private individuals were presented.

KEY WORDS: active protection of alkaline fens, nature conservation on private lands, Natura 2000

Wstęp

Torfowiska alkaliczne Polski jako siedlisko przyrodnicze Natura 2000¹ (kod: 7230 Górskie i nizinne torfowiska zasadowe o charakterze młak, turzycowisk i mechowisk) pod wieloma względami, charakteryzują się dużym zróżni-

cowaniem regionalnym. Biorąc pod uwagę ich powierzchnię oraz struktury własności wyróżnić można dwa główne, w miarę jednorodne obszary ich występowania: Polskę północną gdzie dominują torfowiska o zróżnicowanej powierzchni (od kilkudziesięciu arów do kilkuset hektarów) oraz zróżnicowanej własno-

1 Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 13 kwietnia 2010 r. w sprawie siedlisk przyrodniczych oraz gatunków będących przedmiotem zainteresowania Wspólnoty, a także kryteriów wyboru obszarów kwalifikujących się do uznania lub wyznaczenia jako obszary Natura 2000 (tekst jednolity Dz.U. 2014 poz. 1713).

ści (torfowiska na gruntach Skarbu Państwa zajmują zbliżoną powierzchnię do własności prywatnych) i Polskę południową, gdzie dominują obiekty małe i bardzo małe (od 1 do kilku arów) położone w ogromnej większości na gruntach prywatnych. Klub Przyrodników od kilkudziesięciu lat zajmuje się ochroną przyrody na terenach o zróżnicowanej strukturze własności (por. Stańko i Wołejko 2018a). Z uwagi na istniejące uwarunkowania działania te przez wiele lat koncentrowały się na gruntach Skarbu Państwa, głównie w zarządzie PGL Lasy Państwowe (Herbichowa et al. 2007, Jermaczek et al. 2009, 2012). Sytuacja uległa istotnej zmianie z chwilą rozpoczęcia projektów ukierunkowanych na kompleksową ochronę torfowisk alkalicznych². Były one realizowane w latach 2012–2018 na terenie całego kraju. Niniejszy artykuł obejmuje zbiór najważniejszych doświadczeń i spostrzeżeń uzyskanych w trakcie realizacji projektu ochrony torfowisk alkalicznych w Polsce południowej. Jest to obszar o specyficznych uwarunkowaniach społecznych, gdzie własność prywatna stanowiła ok. 94% całkowitej powierzchni siedliska przyrodniczego 7230. Szczegółowo zagadnienia dotyczące projektu opisano w raporcie naukowym z jego realizacji (Stańko i Wołejko 2018b).

Założenia projektu

Celem prezentowanego projektu było zachowanie istniejących zasobów siedliska oraz poprawa jego stanu za pośrednictwem zróżnicowanych działań ochronnych, polegających głównie na poprawie warunków hydrologicznych (ograniczenie nadmiernego odpływu wody za pomocą różnych urządzeń piętrzących) i hamowaniu sukcesji roślinności leśnej poprzez przywrócenie ekstensywnego użytkowania kośnego (por. Stańko et al. 2018). Projekt zakładał, że najdroższe i najbardziej pracochłonne działania ochronne

zostaną sfinansowane przede wszystkim ze środków publicznych (Instrument Finansowy KE Life+ oraz NFOŚiGW). Trwałość projektu zapewnić mieli właściciele/użytkownicy gruntów lub beneficjent (Klub Przyrodników) poprzez kontynuację ekstensywnego użytkowania częściowo finansowanego w ramach realizacji pakietów rolno-środowiskowo-klimatycznych (PROW³). Uzyskane na potrzeby projektu wsparcie finansowe środkami publicznymi wykorzystane zostało na takie cele jak: poprawa warunków hydrologicznych (budowa kilkudziesięciu różnego rodzaju przetamowań na rowach melioracyjnych) oraz tzw. wycinki i koszenia przygotowawcze ułatwiające właścicielom w przyszłości kontynuowanie ekstensywnego użytkowania kośnego. W sytuacji braku zainteresowania ze strony właścicieli użytkowaniem torfowisk po zakończeniu projektu zakładano, że trwałość podjętych działań zapewni Klub Przyrodników w ramach zawartej z właścicielem umowy dzierżawy lub użyczenia. W związku z tym przewidziano i zaplanowano kilkadziesiąt spotkań grupowych z właścicielami gruntów w celu zapoznania ich z założeniami projektu oraz uzyskania zgody na konieczne działania ochronne.

Wybrane dane o realizacji projektu pn. "Ochrona torfowisk alkalicznych południowej Polski"

- ok. 100 obiektów = torfowisk alkalicznych/młak;
- ok. 733 działek ewidencyjnych;
- ponad 500 właścicieli;
- ponad 200 podpisanych porozumień, umów i oświadczeń;
- ok. 65 zgód ustnych.

zgoda na wykonanie działań ochronnych na terenie ok. 530 działek ewidencyjnych

2 Projekt LIFE11 NAT/PL/423 Ochrona torfowisk alkalicznych (7230) w młodoglacjalnym krajobrazie Polski północnej (2012–2018)

Projekt LIFE13 NAT/PL/024 Ochrona torfowisk alkalicznych (7230) południowej Polski (2014–2018)

3 Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014–2020.

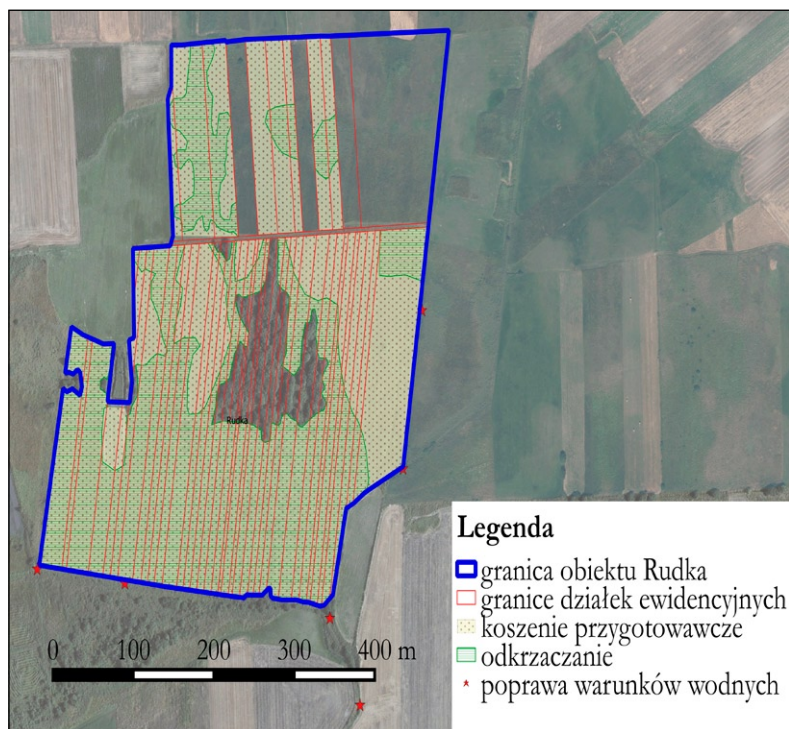
Praktyka

Dokładna analiza struktury własności gruntów na etapie realizacji projektu wykazała, że ich rozdrobnienie jest bardzo duże (zdecydowanie większe niż zakładano na etapie planowania!), a struktura własności bardzo skomplikowana, zwłaszcza w przypadku gruntów położonych w górach, gdzie często pojedyncza działka posiada kilkunastu, a nawet kilkudziesięciu właścicieli (patrz ryc. 3). Ponadto okazało się, że znaczna część gruntów należy do tzw. Wspólnot Gruntowych (forma własności praktycznie niewystępująca w Polsce zachodniej), w tym do Wspólnot bez ustanowionego zarządu (co w praktyce oznacza brak możliwości uzgodnienia jakichkolwiek działań z uwagi na brak uprawnionego organu do podejmowania wszelkich decyzji). Rozdrobnienie działek ewidencyjnych w ob-

rzebie poszczególnych obiektów widoczne jest na przedstawionych w artykule mapach (ryc. 1-3).

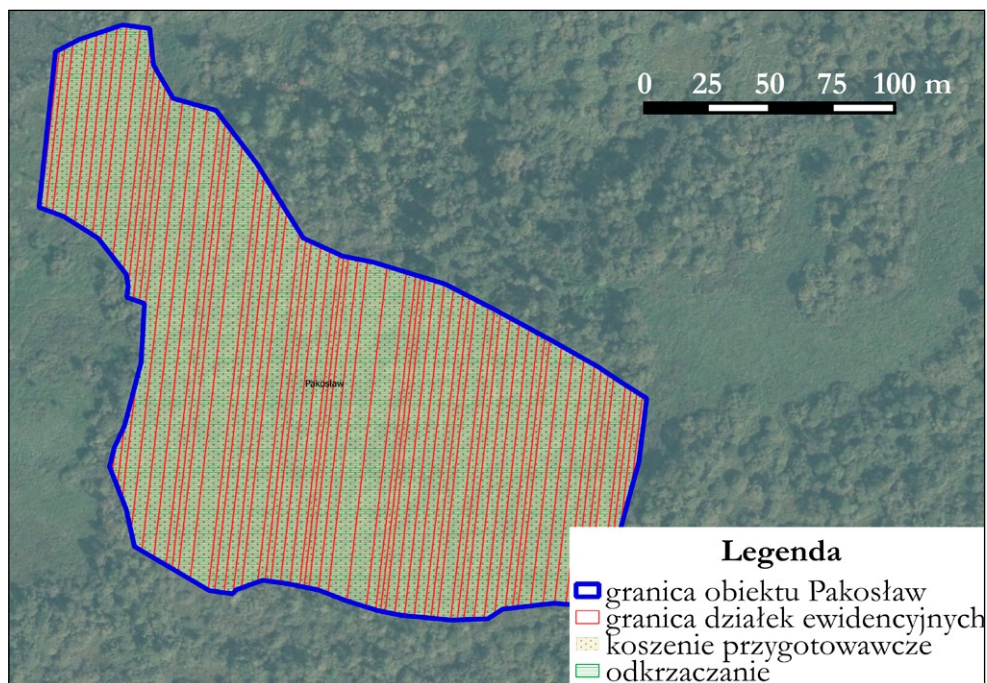
Przed rozpoczęciem realizacji projektu zakładano, że najbardziej efektywne pod względem nawiązania współpracy z mieszkańcami będą grupowe spotkania (planowano ich ok. 40), na których zostaną omówione zagadnienia związane z ochroną siedliska, zasadami gospodarowania w obrębie torfowisk itp. Informacje o spotkaniach przekazywano w miarę możliwości indywidualnie bądź za pośrednictwem lokalnych władz (urzędów gmin, sołtysów). Organizacja kilku spotkań pokazała, że:

- frekwencja bardzo rzadko osiągała zakładany poziom, pomimo organizacji spotkań w godzinach popołudniowych/wieczornych, w bliskim sąsiedztwie danego obiektu,

Ryc. 1. Obiekt Rudka liczący 52 działki ewidencyjne należące do 49 właścicieli.

Fig. 1. Rudka site with 52 plots of land belonging to 49 owners.

Ryc. 2. Obiekt Pakosław liczący 65 działek ewidencyjnych, 50 właścicieli.

Fig. 2. Pakosław site – with 65 plots, 50 owners.

Ryc. 3. Obiekt Łomniczanka o powierzchni zaledwie 0,08 ha, położony na jednej działce ewidencyjnej, posiadającej 32 współwłaścicieli.

Fig. 3. Łomniczanka – site of area of 0,08 ha, located on 1 plot with 32 owners.

Fot. 1. Pierwsze ze spotkań, obszar Łąka w Bęczkowicach, woj. łódzkie, luty 2016 r., z licznym udziałem zainteresowanych osób (fot. D. Horabik).

Photo 1. First meeting, Łąka w Bęczkowicach site, łódzkie voivodeship, February 2016. Number of interested people visible (photo by D. Horabik).

Fot. 2. Kolejne ze spotkań, obszar Beskid Śląski i Żywiecki, woj. śląskie, lipiec 2016 r. – brak zainteresowanych (fot. D. Horabik).

Photo 2. Next meeting in Beskid Śląski and Żywiecki site, Silesia, July 2016 – no one was present except the organisers (photo by D. Horabik).

- prowadzone dyskusje z reguły miały niski poziom merytoryczny i odbiegały od zasadniczego tematu,
- uzyskanie niezbędnych zgód od indywidualnych osób w trakcie grupowych spotkań było praktycznie niemożliwe.

Dlatego już na początku realizacji projektu zrezygnowano z większości spotkań grupowych.

Zdecydowano się na inne rozwiązanie, mianowicie spotkania indywidualne. Metoda komunikacji interpersonalnej o charakterze prywatnym „od drzwi do drzwi” sprawdza się zwłaszcza w małych społecznościach wiejskich (Campos Fernández de Piérola et al. 2009). Podstawowe zalety i ograniczenia tej formy komunikacji to:

- w trudnych sytuacjach (np. brak zaufania, istniejące konflikty) jest dobrym działaniem w kierunku nawiązania koniecznych relacji opartych na zaufaniu,
- najlepszy system komunikowania się ze społeczeństwem o niskim poziomie wykształcenia,
- wymaga poświęcenia znacznie więcej czasu, a także niejednokrotnie zaangażowania większej liczby osób,
- osoby przeprowadzające spotkania bezpośrednie powinny mieć szczególne umiejętności i przygotowanie (bepośrednie i osobiste relacje, często „inwazyjne”).

Niestety taka forma kontaktu, w sytuacji, w której realizującym projekt jest organizacja pozarządowa, nie jest łatwa. Pierwszą barierą jest ustalenie danych adresowych właścicieli działek. Konieczne dane osobowe właścicieli działek ewidencyjnych podlegają ochronie prawnej. Ich uzyskanie jest możliwe pod warunkiem wykazania tzw. „interesu prawnego”, niestety różnie interpretowanego przez poszczególne starostwa powiatowe prowadzące ewidencje gruntów i budynków z tymi danymi. W praktyce proces udowadniania posiadania „interesu prawnego” trwa co najmniej kilkadziesiąt dni, a w skrajnych przypadkach nawet ok. dwóch lat! Drugą barierą jest brak aktualnych danych w ewidencjach. Nie są one z różnych powodów na bieżąco aktualizowane i często adresy i nazwiska właścicieli nie odpowiadają aktualnemu stanowi użytkowa-

nia. Problem ten od dawna jest sygnalizowany, również przez instytucje rządowe (Liberacka i Ruszlewicz 2014).

Kolejnym, najtrudniejszym etapem w kontaktach indywidualnych było przekonanie właścicieli gruntów nie tylko do współpracy, ale w ogóle do podjęcia rozmów na temat realizowanego projektu. Wymagało to z reguły kilku spotkań, często długich dyskusji, w tym na tematy niekoniecznie bezpośrednio związane z projektem czy ogólnie rozumianą ochroną przyrody. Niemniej jednak ostatecznie, w większości przypadków, skutkowało uzyskaniem niezbędnych zgód. Z czasem, częste kontakty przyczyniły się do budowy zaufania zarówno wobec pracowników realizujących projekt, jak też samej instytucji – Klubu Przyrodników reprezentującego różnie przedstawiane i postrzegane organizacje pozarządowe. Spotkania indywidualne przeprowadzało 5-6 pracowników przez okres kilkunastu miesięcy. Z uwagi na duży zasięg projektu (8 województw, kilkadziesiąt obiektów) w spotkaniach z właścicielami zazwyczaj brał udział jeden lub dwóch pracowników Klubu. Niezbędne uzgodnienia z każdym właścicielem wymagały średnio 2-4 spotkań w ciągu kilku miesięcy. Spotkania poprzedzane były czasami rozmowami z osobami posiadającymi lokalnie tzw. społeczny status zaufania, np.: sołtysiem lub radnym. Pozwalało to często na zbudowanie relacji opartych o współdecydowanie, najwyższy stopień partycypacji społecznej (Dubel et al. 2013). Łącznie podczas realizacji projektu przeprowadzono kilkaset indywidualnych spotkań z właścicielami. Czynniki komplikującymi uzyskanie niezbędnych zgód były:

- współwłasność, wielu współwłaścicieli często o różnych doświadczeniach nie mogło uzgodnić wspólnej decyzji, bardzo często wynikało to z różnych wcześniejszych doświadczeń związanych z ochroną przyrody i wynikających z tego konfliktów (Królikowska 2007),
- nieuregulowane kwestie spadkowe, małe działki, najczęściej o niewielkiej wartości użytkowej sprzyjają „zapomnieniu” przez spadkobierców,

- nieuregulowane prawa własności – zwłaszcza dotyczy to gruntów wspólnotowych i etapu zmian wprowadzanych do ustawy o zagospodarowaniu wspólnot gruntowych (Ustawa 2015), a w szczególności dodanie nowego zapisu (art. 8a pkt. 1) mówiącego o konieczności złożenia wniosku do 31 grudnia 2016 r. przez członków wspólnoty w celu ustalenia wykazu uprawnionych do udziału we wspólnocie gruntowej. Taka procedura trwała kilkanaście miesięcy, co uniemożliwiło uzyskanie zgody od osób decyzyjnych,
- zawarte wcześniej umowy dzierżawy,
- utrudniony kontakt z właścicielem (wyjazd za granicę, zmiana miejsce zamieszkania, niestandardowe godziny pracy lub choroba).

Pomimo wszystkich trudności, spotkania indywidualne zaowocowały możliwością wykonania większości zaplanowanych działań w projekcie, oczywiście nie uniknięto sytuacji, w których pomimo kilkukrotnych spotkań nie udało się przekonać właścicieli do wyrażenia zgody na działania lub wykonanie tychże działań nie było możliwe z uwagi na uwarunkowania prawne. W stosunku do wszystkich gruntów, na których planowano koszenie przygotowane i odkrzaczanie jest to ok. 10% powierzchni torfowisk alkalicznych.

W przypadku gruntów, gdzie wykonano działania ochronne, na ok. 48% powierzchni torfowisk alkalicznych właściciele prywatni zadeklarowali się do utrzymania trwałości wykonanych zabiegów poprzez ekstensywne użytkowanie kośne w ramach programu rolno-środowisko-klimatycznego (rśk) lub we własnym zakresie (w przypadku powierzchni nie kwalifikujących się do programu rśk). Czy tak będzie? Kolejny rok pokaże czy właściciele wywiążali się ze złożonych obietnic.

Na pozostałych gruntach, tj. ok. 42% powierzchni torfowisk to Klub Przyrodników zapewni działania ochronne. W przypadku pozostałych 10% gruntów działania ochronne będą kontynuowane przez parki narodowe, nadleśnictwa (w przypadku gruntów Skarbu Państwa) oraz przez parki krajobrazowe, inne organizacje pozarządowe (w przypadku gruntów prywatnych).

Wnioski

Realizacja projektu pokazała, że prowadzenie szeroko zakrojonych działań z zakresu ochrony przyrody na gruntach prywatnych jest możliwa. Wymaga jednak znacznie większych nakładów czasu i zasobów ludzkich, gdyż najbardziej efektywną metodą kontaktu z właścicielami/użytkownikami gruntów są bezpośrednie spotkania metodą „od drzwi do drzwi” i prowadzenie indywidualnych rozmów mających na celu uzyskanie wszystkich niezbędnych uzgodnień.

Planowanie działań ochronnych na gruntach prywatnych wymaga uwzględnienia różnych aspektów, a przede wszystkim świadomości, że:

- łatwiej jest uzyskać zgody na jednorazowe działania niż na działania długoterminowe (kilkuletnie),
- spotkania indywidualne, choć są bardziej czasochłonne i kosztowniejsze od spotkań grupowych, przynoszą lepszy efekt zarówno pod względem uzgodnień, jak również w zakresie edukacji,
- właściciele, szczególnie posiadający grunty/torfowiska o niewielkiej powierzchni, bywają bardziej zainteresowani ich sprzedażą niż użytkowaniem bądź dzierżawą,
- największy opór budzą działania z zakresu poprawy warunków hydrologicznych z obawy przed pogorszeniem warunków użytkowania (głównie w kontekście ograniczenia możliwości wykorzystania sprzętu mechanicznego),
- w społeczeństwie i wśród lokalnych liderów jest niski poziom wiedzy na temat ochrony przyrody, szczególnie idei i zasad ochrony w sieci Natura 2000,
- osoby i organizacje zajmujące się ochroną przyrody nie są darzone zaufaniem,
- większość osób ma obawy przed formalizowaniem umów i porozumień, dokumenty często napisane są w trudnym do zrozumienia dla przeciętnego mieszkańca języku prawniczym, a także niektórzy właściciele nie chcą rezygnować z możliwości podejmowania decyzji co do losu gruntu w przyszłości,

- w opinii właścicieli dzierżawa bądź przystąpienie do programów wspierających ochronę siedlisk przyrodniczych daje zbyt małe korzyści finansowe, wynika to zazwyczaj ze specyfiki gruntów (małe działki, niewielka wartość użytkowa),
- część osób posiada ograniczoną decyzyjność (osoby bardzo młode i starsze), może to wynikać z sytuacji rodzinnych, jak również braku doświadczenia,
- część osób nie zna lokalizacji i granic posiadanej działki, bo z uwagi na charakter siedliska działka przestała być użytkowana na kilkadziesiąt lat temu.

Realizację projektów z zakresu ochrony przyrody mogą natomiast ułatwiać takie czynniki jak:

- z reguły pozytywnie postrzegana przez właścicieli idea przywracania dawnego ekstensywnego sposobu użytkowania działki, jak również dawnego krajobrazu rolniczego,
- pomoc w przywróceniu działki do użytkowania, sfinansowanie działań przygotowawczych w ramach projektu, najtrudniejszych i najbardziej kosztownych po latach nieużytkowania działki,
- korzyści finansowe pochodzące z czynszu dzierżawnego, właściciel wyraża chęć wydzierżawienia gruntu najczęściej w przypadku, gdy działka od dawna jest nieużytkowana, gdy nie ma on możliwości/chęci użytkowania, gdzie rolnictwo nie jest już głównym zajęciem, sprzyja temu silne rozdrobnienie własności,
- korzyści finansowe, pochodzące z dopłat rolno-środowiskowo-klimatycznych, możliwe tylko przy odpowiednio dużych powierzchniach, „dopłata” musi być ponadto wystarczająco wysoka, żeby rolnik chciał podjąć zobowiązanie w sytuacji, gdy nie ma możliwości zagospodarowania biomasy (większość przypadków),
- zapewnienie możliwości swobodnego korzystania z lasu/drewna występującego na stanowiącej przedmiot rozmów działce ewidencyjnej (dotyczy głównie torfowisk śródleśnych),

- poparcie lokalnych liderów i autorytetów (przyrodników, sołtysa, radnych, pracowników parku krajobrazowego, regionalnej dyrekcji ochrony środowiska),
- odwoływanie się do walorów przyrodniczych działki (niestety jest to najczęściej argument drugorzędny, nie zawsze trafiający do właścicieli prywatnych, skuteczny zazwyczaj dopiero w połączeniu z odwołaniem się do tradycji użytkowania),
- rezygnacja z formalności w postaci podpisania porozumienia/umowy, a poprzestanie na zgodzie ustnej lub podpisanie zbiorowych oświadczeń o wyrażeniu zgody na zabiegi ochronne,
- odwoływanie się do argumentu zwiększenia atrakcyjności turystyczno-rekreacyjnej i korzyści edukacyjnych (argument przemawiający zazwyczaj do samorządów).

W trakcie realizacji projektu nie odnotowano istotnych różnic pomiędzy poszczególnymi regionami w zakresie możliwości uzyskiwania porozumień i zgód na planowane działania ochronne.

Większość powyższych doświadczeń jest zbieżna z doświadczeniami innych podmiotów/jednostek realizujących projekty na gruntach prywatnych. Zbliżone wnioski sformułowano np. w trakcie konferencji naukowej pt. „Wyzwania w ochronie siedlisk mokradłowych doliny Górnej Biebrzy” zorganizowanej we wrześniu 2018 r., podczas której przedstawiciele Biebrzańskiego Parku Narodowego podsumowali realizację działań ochronnych siedlisk mokradłowych również na gruntach prywatnych. W ramach projektu na działkach prywatnych prowadzono na szeroką skalę działania ochronne służące poprawie warunków wodnych oraz koszenia siedlisk. Podjęto również działania w postaci wypłat rekompensat za ograniczenie użytkowania borów i lasów bagiennych (LIFE11 NAT/PL/422). Z przedstawionych wniosków podsumowujących projekt wynika, że działania ochronne na gruntach prywatnych są

możliwe, wymagają jednak zwiększonych nakładów, szczególnie czasowych i mogą przynosić wiele dodatkowych korzyści, przede wszystkim w postaci podnoszenia wiedzy na temat potrzeb ochrony cennych siedlisk i gatunków oraz zmian w zakresie pozytywnego postrzegania różnych form ochrony przyrody. Jest prawdopodobne, że projekty realizowane na gruntach prywatnych przyczynią się do ograniczenia wydatków na ochronę przyrody w przyszłości (np. związanych z koniecznością wykupu gruntów) z uwagi na coraz większą wiedzę oraz wzrost pozytywnego nastawienia właścicieli do ochrony przyrody.

Pomimo tego, że spotkania indywidualne okazały się najskuteczniejszą metodą dotarcia do właścicieli prywatnych i osiągnięcia dzięki nim większości zakładanych działań, tak jak wspomniano wcześniej, jest to droga i czasochłonna metoda, która w przypadku innych przedsięwzięć, choćby takich jak opracowanie planów ochrony dla dużych obszarów chronionych nie byłaby w ogóle możliwa do zrealizowania. Niemniej jednak, w wielu przypadkach, tylko taka forma komunikacji pozwala na osiągnięcie zakładanych celów i powinna być uwzględniana na etapie planowania.

Znaczącą pomocą przy realizacji różnorodnych projektów prowadzonych na gruntach prywatnych byłoby wdrożenie ogólnych rozwiązań systemowych, pozwalających na realną współpracę między służbami ochrony środowiska a organizacjami realizującymi projekty prośrodowiskowe, które są pozytywnie zaopiniowane przez te służby zazwyczaj już na etapie ich uzgodnienia. Współpraca ta powinna polegać głównie na zapewnieniu wsparcia administracyjnego, które umożliwiłoby choćby pozyskanie cennych danych osobowych właścicieli w celu wykonania działań ochronnych, często już ujętych w istniejących dokumentach planistycznych tj. plany zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000 czy zadania ochronne dla rezerwatów przyrody.

W ramach projektu pn. „Ochrona torfowisk alkalicznych południowej Polski” przeprowadzono ankietę wśród 105 responden-

tów, reprezentujących różne regiony Polski południowej z 17 obszarów Natura 2000. Badanie miało na celu poznanie historii użytkowania siedliska przyrodniczego oraz nastawienia właścicieli do ochrony torfowisk alkalicznych na swoich gruntach. Poniżej przedstawiamy wyniki przeprowadzonej ankiety, która stanowi uzupełnienie treści omawianych w artykule.

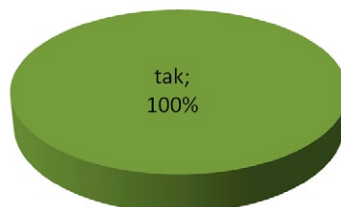
Pytanie 1. Czy działka jest użytkowana?

Dlaczego nie?

- niesprzyjające warunki użytkowania (brak możliwości dojazdu, silnie zabagniona⁴, zadrzewiona)
- nieopłacalne użytkowanie (zbyt mała powierzchnia by brać dopłaty, posiadanie lepszych łąk, pól uprawnych)
- zarzucenie gospodarowania (osoba starsza, brak zwierząt, sprzętu)
- brak wiedzy o lokalizacji działki

Pytanie 2. Czy działka była użytkowana w przeszłości?

W jaki sposób:

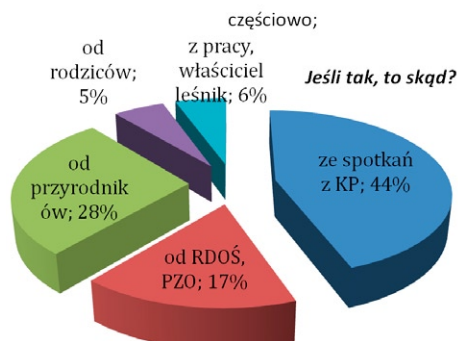
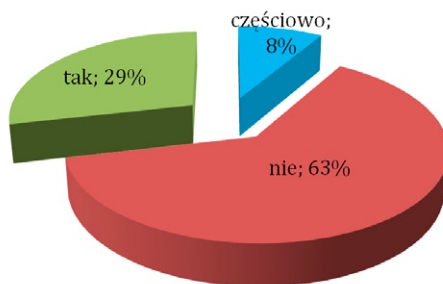
- koszona lub wypasana kilkanaście, kilkadziesiąt lat temu
- pozyskiwanie torfu

4 Najczęściej występujące odpowiedzi podkreślono

Pytanie 3. Czy posiadają Państwo wiedzę na temat występowania siedliska Natura 2000 (7230) na Państwa gruntach?

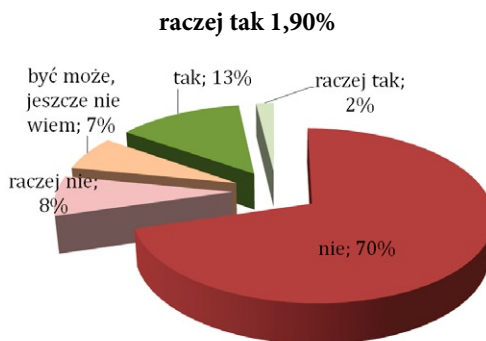
Pytanie 5. Czy znają Państwo korzyści płynące z użytkowania siedlisk Natura 2000 w ramach zobowiązań rolno-środowiskowo-klimatycznych?

Pytanie 4. Czy posiadają Państwo wiedzę na temat prawidłowego gospodarowania gruntem celem ochrony tego siedliska?

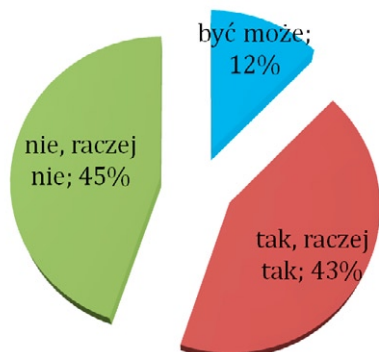
Pytanie 6. Jeśli dotychczas Państwo nie użytkowali działki, czy po przeprowadzeniu działań w ramach Projektu i opracowaniu dokumentacji przyrodniczej przystąpią Państwo do realizacji pakietu w programie rolno-środowiskowo-klimatycznym?

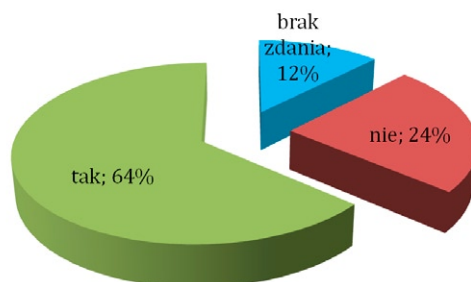
Dlaczego nie?

[te same powody co w przypadku pytania nr 1]

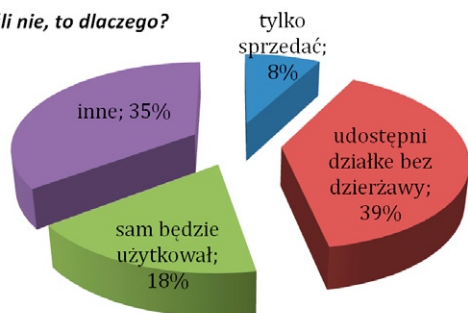
Pytanie 7. Jeśli nie, to czy zdecydowali-
by się Państwo wydzierżawić grunt Klubowi
Przyrodników w celu podjęcia takich działań
przez Klub?

Pytanie 8. Czy widzą Państwo sens w kon-
tynuacji ochrony siedliska na swoich gruntach
po przeprowadzeniu zabiegów w ramach Pro-
jektu?

Jeśli nie, to dlaczego?

Dlaczego?

Najczęstsze odpowiedzi dla „tak”:

- „bo cenne...”
- „żeby coś się tam działo”
- „możliwość pobierania dopłat”
- „brak argumentów przeciw...”
- „szkoda żeby zniknęło skoro cenne”

Najczęstsze odpowiedzi dla „nie”:

- „bo i tak zarosnie...”
- „zwykłych ludzi nie stać na ochronę przy-
rody...”
- „za grząsko, nie da się użytkować”

LITERATURA

- CAMPOS FERNÁNDEZ DE PIÉROLA S., CARBONELL X., GÓMEZ-LIMÓN GARCÍA J., HERAS HERNÁNDEZ F., SINTES ZAMANILLO M. 2009. Natura 2000 i społeczeństwo. Instrumenty komunikacji społecznej w zarządzaniu Siecią Natura 2000. Publikacja w ramach Projektu Współpracy Bliźniaczej PL06/IB/EN/02, Warszawa.
- DUBEL A., JAMONTT-SKOTIS M., KRÓLIKOWSKA K., DUBEL K., CZAPSKI M. 2013. Metody rozwiązywania konfliktów ekologicznych na obszarach Natura 2000. Stowarzyszenie Centrum Rozwiązań Systemowych, Wrocław.
- HERBICHOWA M., PAWLACZYK P., STAŃKO R. 2007. Ochrona wysokich torfowisk bałtyckich na Pomorzu. Doświadczenia i rezultaty projektu LIFE04/NAT/PL/000208 PLBALTBOGS. Wyd. Klubu Przyrodników, Świebodzin.
- JERMACEK A., WOŁEJKO L., CHAPIŃSKI P. 2012. Mokradła Sudetów Środkowych i ich ochrona. Wyd. Klubu Przyrodników, Świebodzin.
- JERMACEK A., WOŁEJKO L., MISZTAŁ K. 2009. Poradnik ochrony mokradeł w górach. Wyd. Klubu Przyrodników, Świebodzin.
- KRÓLIKOWSKA K. 2007. Konflikty społeczne w polskich parkach narodowych. Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków.

- LIBERACKA H., RUSZLEWICZ A. 2014. Plany zadań ochronnych w pigułce na przykładzie obszarów Natura 2000 w województwie dolnośląskim. Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska we Wrocławiu, Wrocław.
- LIFE11/NAT/PL/422 „Ochrona siedlisk mokradłowych doliny Górnej Biebrzy”. Materiały z konferencji kończącej projekt. Dostęp 12.12.2018. [<https://www.gorna.biebrza.org.pl/redir,index>].
- STAŃKO R., WOŁEJKO L. (Eds.). 2018a. Ochrona torfowisk alkalicznych w Polsce. Raport z realizacji projektów: Ochrona torfowisk alkalicznych w młodogłacjalnym krajobrazie Polski północnej (LIFE11 NAT/PL/423), Ochrona torfowisk alkalicznych południowej Polski (LIFE13 NAT/PL/024). Tom 1. Wyd. Klubu Przyrodników, Świebodzin.
- STAŃKO R., WOŁEJKO L. (Eds.). 2018b. Ochrona torfowisk alkalicznych w Polsce. Raport z realizacji projektów: Ochrona torfowisk alkalicznych w młodogłacjalnym krajobrazie Polski północnej (LIFE11 NAT/PL/423), Ochrona torfowisk alkalicznych południowej Polski (LIFE13 NAT/PL/024). Tom 2. Wyd. Klubu Przyrodników, Świebodzin.
- STAŃKO R., WOŁEJKO L. PAWLACZYK P. (Eds.). 2018. Podręcznik dobrych praktyk w ochronie torfowisk alkalicznych. Wyd. Klub Przyrodników, Świebodzin.
- Ustawa z dnia 10 lipca 2015 r. o zmianie ustawy o zagospodarowaniu wspólnot gruntowych (Dz. U. z 2015 r., poz. 1276).

Summary

In 2014-2018, the Naturalists' Club carried out a project to protect alkaline fens in southern Poland in selected Natura 2000 sites. As part of the project, active protection measures were implemented: inhibiting the succession of forest vegetation to open peatlands and improving hydrological conditions disturbed by past melioration. Most of the protective measures were planned on private land. Several years of experience in the project have shown that the most effective means of communication of nature conservation on private lands are individual meetings. Thanks to this, it was possible to significantly shorten the period between meetings and the possibility of implementing activities. Direct dialogue with the owner / user of the land made it possible to obtain the highest degree of social participation – inclusion in decision making. Group meetings and workshops are characterized by lower effectiveness in this respect. Additionally the effect of strengthening negative attitudes and concerns, as well as fears of overstepping the boundaries informally set by local, small and confined communities, were observed. The meetings were also used by participants for other than assumed purposes.

The main obstacle to making the appropriate arrangements with the owners was first of all obtaining from the right entity the owners' contact data protected by privacy law or total absence of such data in any of the current official listings. It all resulted in a significant extension of administrative procedures related to, for example, obtaining the development consent. Individual meetings of the project employees with the land owners showed that the level of public knowledge about nature protection and Natura 2000 sites was very low and the trust in NGO representatives was also very limited. It seems that individual meetings, despite it is time-consuming and labour-intensive, bring much better results than workshops and group meetings - often practiced while drafting conservation measures plans for Natura 2000. This is manifested both by a clearly visible increase in the level of knowledge as well as positive attitudes of local communities towards nature conservation. The implemented alkaline fens conservation project is at the same time a very good example of an extremely important role of non-governmental organizations in nature conservation, capable of undertaking and implementing tasks that are difficult or even impossible to deploy by public administration.

Adresy autorów:

Dorota Horabik, Robert Stańko
Klub Przyrodników
ul. 1 Maja 22, 66-200 Świebodzin
e-mail: dorota.horabik.kp@gmail.com
e-mail: robert.stanko.kp@gmail.com

Katarzyna Kotowska
Fundacja Snopowiażalka
Polkowo 4, 16-310 Polkowo
e-mail: katarzyna@snopowiazalka.org.pl